

МОДЕЛЮВАННЯ РОЗПОДІЛУ КОРПОРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ТОВАРИСТВІ

К. Г. СЕРДЮКОВ, кандидат економічних наук, доцент
(Харківський інститут фінансів Київського національного
торговельно-економічного університету)

Анотація. *Мета статті полягає в обґрунтуванні й розвитку наукових положень та підходів щодо моделювання розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві. Об'єкт дослідження – процес формування та розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві. Предмет дослідження – організаційно-економічне забезпечення корпоративних відносин у господарському товаристві, пов'язаних із реалізацією корпоративного контролю. Методика дослідження. Методичну основу дослідження в роботі становлять такі наукові методи та прийоми: аналіз та синтез, теорія ігор, формалізація. Результати дослідження полягають у розвитку теоретичного обґрунтування сутності корпоративного контролю як сукупності форм і способів представництва інтересів учасників корпоративних відносин у сфері прийняття управлінських рішень щодо формування та розподілу результатів діяльності господарського товариства. Реалізація розроблених теоретичних підходів дозволила обґрунтувати послідовність моделювання розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві. Практична значущість отриманих результатів дослідження пов'язана з розширенням можливостей науково обґрунтованого визначення передумов виникнення корпоративних конфліктів у господарських товариствах, а також установами шляхів і розробкою заходів щодо запобігання загостренню протиріч між учасниками корпоративних відносин.*

Ключові слова: господарське товариство, корпоративний контроль, корпорація, інтереси, корпоративні відносини, корпоративне управління.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Корпоративний сектор національної економіки представляє собою сукупність організаційно-правових форм господарювання, фундаментальним підґрунтям для утворення, функціонування та розвитку яких є формування системи особливих корпоративних відносин, тобто специфічних соціально-економічних зв'язків стосовно об'єднання капіталу й інших форм особистого внеску окремих суб'єктів (фізичних або юридичних осіб) до спільної діяльності. Стрімкий розвиток корпоративної форми підприємництва, насамперед, обумовлюється суттєвими перевагами, притаманними корпоративним господарським товариствам (ГТ), перед іншими формами організації підприємницької активності (можливість нарощування капіталу через емісійний випуск

і розміщення корпоративних прав за умови збереження фінансової стійкості та управлінської автономності ГТ, розмежування прав власності й функцій управління, обмеження відповідальності учасників корпоративних відносин, динамічність розподілу й перерозподілу часток корпоративних прав та ін.).

Проте, слід відзначити, що використання корпоративної форми організації підприємництва, поряд із суттєвими перевагами, визначається також потенційною наявністю значних утруднень, пов'язаних із необхідністю оптимізації організаційної й інституціональної побудови господарських товариств, гармонізації формальної організаційної структури управління з неформальними процедурами та положеннями системи корпоративних відносин, динамічність змін співвідношення між якими залежить від стану широкого кола внутрішніх і зовнішніх факторів, що визначають струк-

туру й розподіл корпоративного контролю в ГТ. Відповідно суттєвого оновлення та додаткового опрацювання потребують методичне й інструментальне забезпечення формування та розподілу корпоративного контролю в господарських товариствах, що мають повною мірою враховувати характер і значущість притаманних умовам трансформаційної економіки проблем інституціонального оформлення і належного регламентування корпоративних відносин, які дозволяли б уникати загострення протиріч та конфліктів між учасниками таких відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти формування механізму розподілу та реалізації корпоративного контролю розглядалися в роботах таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як А. Воронкова [1], М. Баб'як [1], А. Габов [2], О. Гонтмахер [10], Я. Грітанс [3], Р. Ентов [10], Т. Зайцева [7], Е. Коренєв [1], А. Котов [7], М. Кужелев [4], І. Мажура [1], І. Межероупс [10], К. Мейер [5], Б. Москвін [9], А. Педько [6], О. Попов [7], О. Радигін [10], Л. Рогатіна [8], Р. Сміт [11], М. Турунцева [10], А. ван Фредерікслуст [12], О. Шатілова [9] та ін. Слід відзначити, що переважна більшість досліджень із зазначених питань присвячена розгляду передумов розвитку системи корпоративного контролю в акціонерних товариствах, тобто не враховує прояву більш широкого контексту даної проблематики в корпоративному секторі економіки, представленому також іншими видами господарських товариств (що надзвичайно актуально, зокрема, для вітчизняних товариств з обмеженою відповідальністю). Крім того, додаткового дослідження потребують також організаційні й економічні аспекти узгодження, гармонізації та збалансування різноспрямованих економічних інтересів розмаїтого складу груп учасників корпоративних відносин, що презентуються через механізм корпоративного контролю, впливаючи на усталеність розвитку господарського товариства.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в обґрунтуванні й розвитку наукових положень та підходів щодо моделювання розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Актуалізацію та акти-

візацію наукових досліджень у сфері організації корпоративних відносин і корпоративного управління, насамперед, слід уважати економічним наслідком поширення новітніх явищ і процесів, характерних для сучасного етапу розвитку світової економіки. До складу передумов такого роду слід зарахувати: збільшення масштабів усупільнення й соціалізації виробничих відносин; зростання масштабів використання і ролі форм колективної власності (корпоративної та кооперативної) й спільно-часткових типів присвоєння в господарських відносинах; поглиблення тенденцій до глобалізації міжнародних економічних зв'язків та відносин; лібералізація ринку капіталів та підвищення рухливості фінансових потоків та ін. За таких умов саме господарські товариства, складна корпоративна природа яких найбільшою мірою відповідає сучасним розмаїтим і мінливим підприємницької діяльності, виступають ключовою основною ланкою функціонування та розвитку системи світогосподарських відносин. В організаційно-правових та економічних рамках господарських товариств усе більшою мірою здійснюється вирішення проблем комерціалізації новітніх інноваційних досягнень науки й техніки, створення нових робочих місць, генерування податкових надходжень, забезпечення споживачів товарами та послугами, ефективного управління інвестиційними ресурсами тощо. За таких умов корпоративне управління акціонерними товариствами стає не тільки запорукою належного забезпечення економічних інтересів власників корпоративних прав, але й виступає дієвим засобом досягнення фінансової прозорості діяльності й суспільної підзвітності корпорацій, інструментом забезпечення відповідальності інвесторів, дотримання законних прав широкого кола суспільних груп, формування ефективних механізмів і форм підтримки партнерських зв'язків держави та бізнесу.

З іншого боку, продуктивне використання корпоративних форм організації підприємництва в сучасних трансформаційних умовах ринкового реформування національної економіки України обмежується надзвичайно низьким рівнем довіри потенційних приватних інвесторів, відсутністю прозорості та підзвітності в управлінні корпоративними підприємствами (насамперед, господарськими товариствами, що здійснюють значні обсяги

підприємницької активності), нестабільним інституціональним середовищем регулювання корпоративних відносин, недостатньою ефективністю виробничо-збутової діяльності (обумовлено недосконалістю мотиваційного забезпечення активізації залучення працівників до удосконалення різних аспектів господарювання), низьким рівнем рентабельності операцій та ін. Отже, можливості реалізації широкого кола переваг корпоративних форм організації підприємництва (зокрема, у контексті широкого залучення вільних коштів населення і приватних інвесторів до капіталу суб'єктів первинного фондового ринку, підвищення ефективності управління ГТ на засадах поглибленої корпоратизації виробничих відносин та ін.) прямо залежать від існуючого рівня узгодженості цілей і гармонізації інтересів учасників відповідних корпоративних відносин (КВ), що, у свою чергу, визначається наявним механізмом формування, розподілу й реалізації корпоративного контролю (КК). Так, Я. Грітанс [3, с. 6], К. Мейер [5, с. 24], М. Кужелєв [4, с. 45], А. Педько [6, с. 18], О. Попов [7, с. 33], Л. Рогатіна [8, с. 53–54], О. Шатілова й Б. Москвін [9, с. 425] підкреслюють значущість і ключовий характер впливу даного механізму не тільки на процеси забезпечення усталеності корпоративного співробітництва та збалансованості дій учасників КВ, але й на досягнення належного рівня ефективності й результативності господарської діяльності корпоративного підприємства загалом.

Необхідно, проте, відзначити, що серед науковців до цього часу відсутньою є узгодженість думок як щодо сутності та змісту корпоративного контролю, так і стосовно механізму й форм реалізації позитивного впливу КК на функціонування та розвиток господарських товариств. Зокрема, наприклад, О. Попов відзначає існування таких підходів щодо вивчення цього питання: управлінського (КК як специфічний комплекс управлінських робіт і завдань, пов'язаних з урахуванням в організації управління господарськими товариствами їх корпоративної природи); акціонерного (КК вважається складовою системи корпоративного управління, через яку власники корпоративних прав презентують власні права й інтереси у процесах прийняття управлінських рішень); мотиваційного (корпоративний кон-

троль як механізм забезпечення продуктивної співпраці та співробітництва широкого кола учасників корпоративних відносин) [7, с. 36]. А. Габов звертає увагу на те, що здійснення процедур корпоративного контролю певною мірою є притаманним для реалізації владно-розпорядницьких повноважень під час здійснення спільної діяльності в різних сферах людської активності [2, с. 32]. О. Шатілова та Б. Москвін підкреслюють нерозривний зв'язок механізмів розподілу й реалізації корпоративного контролю із процесами оптимізації розподілу прав власності на економічні активи як ключової передумови підтримки ефективності функціонування ринкової економіки у цілому [9, с. 425]. О. Радигін наголошує на інституціональному характері впливу зазначених механізмів на формування корпоративного сектора національної економіки [10, с. 78–81].

Авторський підхід до визначення сутності КК, що враховує положення наукових підходів до вивчення цього питання, які існують, полягає в розгляді корпоративного контролю як сукупності форм і способів (організаційного, економічного, інституціонального, мотиваційного та іншого характеру) представництва інтересів учасників корпоративних відносин у сфері прийняття управлінських рішень щодо формування і розподілу результатів діяльності господарського товариства. Відповідно, формування та розподіл корпоративного контролю в господарському товаристві відбувається під впливом і в результаті взаємодії широкого кола факторів зовнішнього та внутрішнього походження, що визначаються об'єктивним і суб'єктивним характером походження (рис. 1).

Сполучення наведених факторів у контексті конкретних передумов функціонування та розвитку певного господарського товариства визначає рамкові умови для структуризації розподілу корпоративного контролю, базовими варіантами якого є такі: інсайдерський (домінування інтересів власників великих пакетів корпоративних прав, прямо представлених у вищих органах управління ГТ, або вищих посадових осіб товариства – за відсутності власників мажоритарних пакетів корпоративних прав, що претендують на участь у прийнятті управлінських рішень); аутсайдерський (представництво інтересів груп власників корпоративних прав,

обсяг яких дозволяє ухвалювати стратегічні рішення, через призначення незалежних членів у вищих органах ГТ, що здійснюють загальне керівництво, наглядові та контрольні функції); змішаний (базується на ситуативній коаліційній взаємодії різних груп учасників корпоративних відносин, ухвален-

ня рішень якими стосовно умов участі у процедурах формування, розподілу та перерозподілу КК визначатиметься рефлексивним суб'єктивним характером оцінки потенційних вигод – за відсутності чітко визначеної групи, що домінує, права якої на отримання КК є беззаперечними).

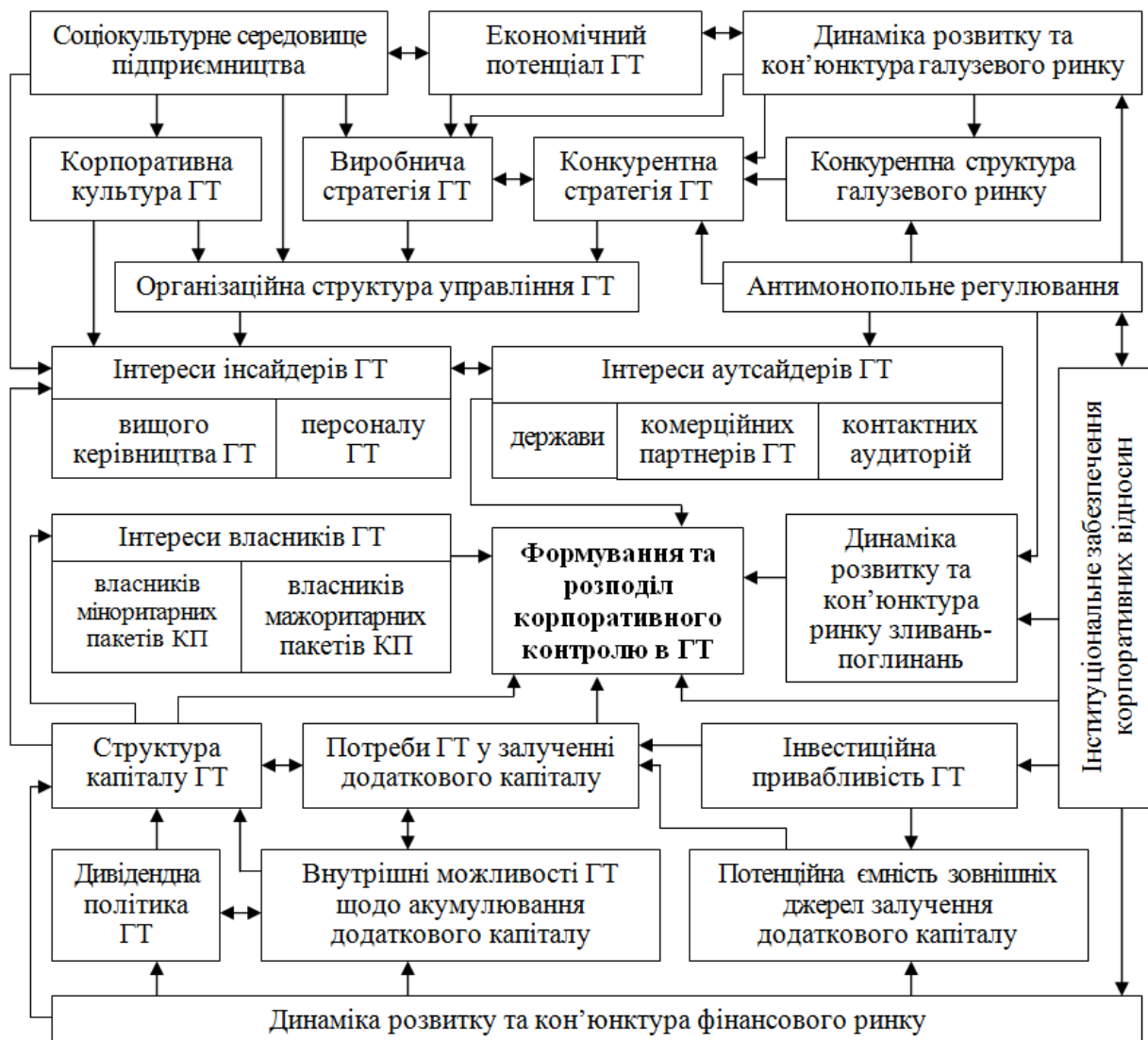

Рис. 1. Взаємозв'язок факторів формування та розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві

Отже, рефлексивний та коопераційний характер змагання за повноваження у сфері формування, розподілу й перерозподілу корпоративного контролю визначає доцільність і продуктивність застосування апарата теорії ігор для моделювання розподілу КК у господарському товаристві (рис. 2). Використання запропонованого підходу на основі врахуван-

ня всього складного комплексу економічних інтересів учасників корпоративних відносин дає можливість посилити обґрунтованість прогнозування умов і динаміки розвитку потенційних протиріч між цими учасниками, змістовно визначити форми й методи, а також розробити заходи щодо запобігання виникненню та загостренню корпоративних конфліктів.

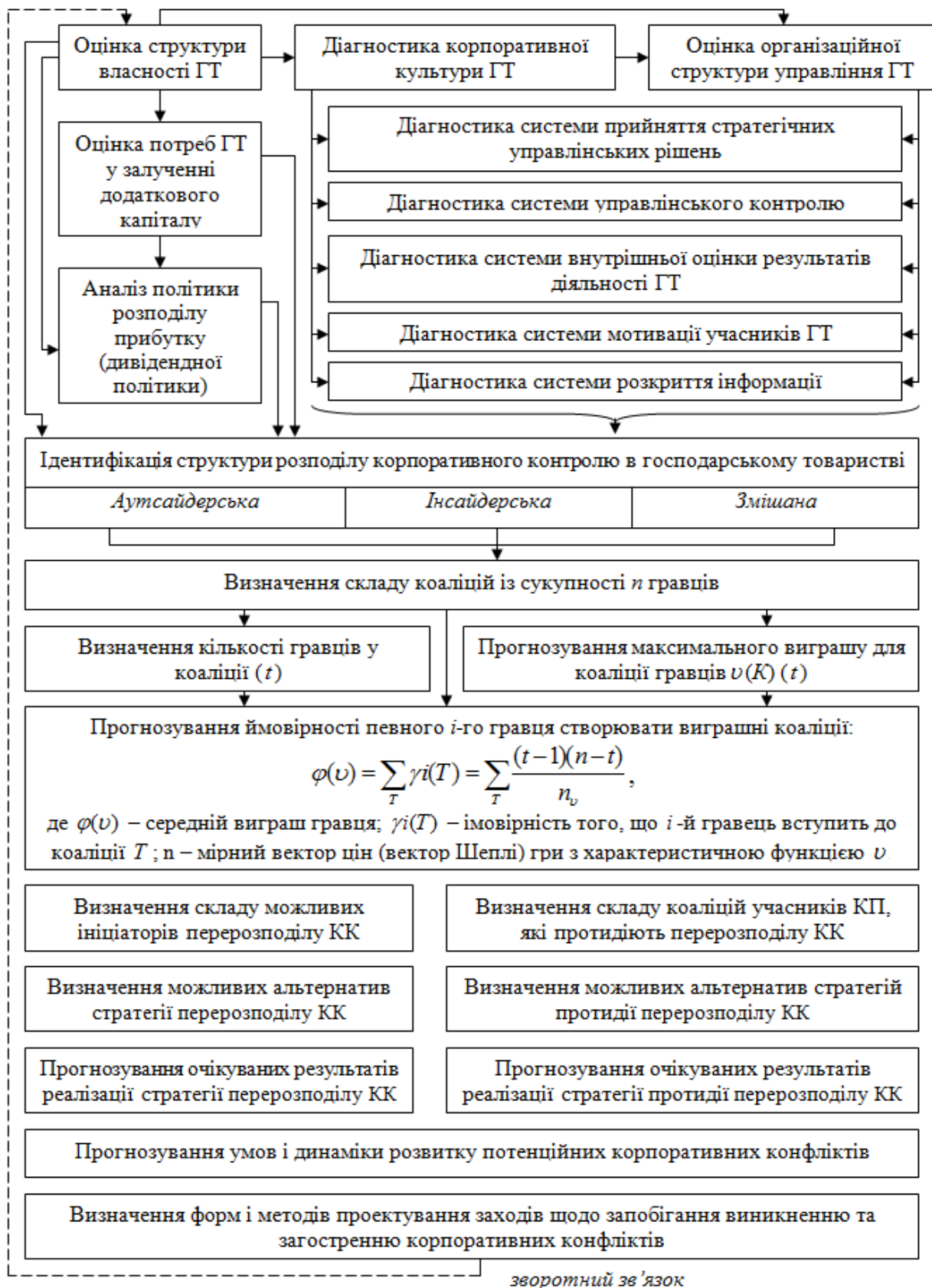

Рис. 2. Послідовність моделювання розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Особливістю сучасного етапу розвитку корпоративного сектора національної економіки України в контексті реалізації переваг колективної (корпоративної та кооперативної) форми власності є актуалізація проблематики розбудови організаційно-економічного механізму корпоративного контролю в господарських товариствах та їх орієнтування на забезпечення узгодженості цілей і гармонізації інтересів учасників КВ.

Корпоративний контроль представляє собою сукупність форм і способів (організаційного, економічного, інституціонального, мотиваційного та іншого характеру) представництва інтересів учасників корпоративних відносин у сфері прийняття управлінських рішень щодо формування й розподілу результатів діяльності господарського товариства. Формування та розподіл корпоративного контролю в господарському товаристві відбувається під впливом і в результаті взаємодії широкого кола факторів зовнішнього та внутрішнього походження, що визначаються об'єктивним і суб'єктивним характером походження.

Реалізація запропонованої послідовності моделювання розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві, що ґрунтується на використанні апарату теорії кооперативних ігор, дає можливість передбачити виникнення ймовірних корпоративних конфліктів та розробити заходи щодо запобігання загостренню протиріч між учасниками КВ.

Подальші дослідження в даному напрямі мають бути пов'язані із систематизацією інструментарію корпоративного контролю та розробкою методичних підходів щодо вибору стратегії корпоративного контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корпоративне управління та культура / А. Е. Воронкова, М. М. Баб'як, Е. Н. Коренев, І. В. Мажура. – Дрогобич : Вимір, 2006. – 376 с.
2. Габов А. В. Сделки с заинтересованностью в практике акционерных обществ: проблемы правового регулирования / А. В. Габов. – Москва : Статут, 2005. – 412 с.
3. Гританс Я. М. Корпоративные отношения: правовое регулирование организационных форм / Я. М. Гританс. – Москва : Волтерс Клувер, 2005. – 160 с.
4. Кужелев М. Корпоративний контроль інсайдерської ренти: теоретичні та методологічні аспекти / М. Кужелев // Схід. – 2012. – № 4 (118). – С. 44–48.
5. Мейер К. Корпоративное управление в условиях рыночной экономики и экономики переходного периода / К. Мейер. // Корпоративное управление. Владельцы, директора и наемные работники акционерного общества. – Москва : Джон Уайли энд Санз, 1996. – 240 с.
6. Педько А. Б. Власність, контроль і конфлікт інтересів в акціонерних товариствах / А. Б. Педько. – Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. – 325 с.
7. Попов О. Є. Розподіл та реалізація корпоративного контролю при формуванні капіталу акціонерного товариства / О. Є. Попов, А. М. Котов, Т. Г. Зайцева. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2009. – 360 с.
8. Рогатіна Л. П. Корпоративний контроль в системі управління економічною безпекою підприємства / Л. П. Рогатіна // Економіка харчової промисловості. – 2015. – Т. 7. – № 4. – С. 52–59.
9. Шатілова О. В. Поняття, структура та функції ринку корпоративного контролю / О. В. Шатілова, Б. Ю. Москвін // Проблеми економіки. – 2014. – № 4. – С. 424–431.
10. Экономико-правовые факторы и ограничения в становлении моделей корпоративного управления / [А. Д. Радыгин, Р. М. Энтов, А. Е. Гонтмахер и др.]. – Москва : ИЭПП, 2004. – 278 с.
11. Smith R. C. **Governing the Modern Corporation: Capital Markets, Corporate Control and Economic Performance** / R. C. Smith. – Oxford : Oxford University Press, 2005. – 336 p.
12. Van Frederikslust A. I. **Corporate Governance and Corporate Finance: A European Perspective** / A. I. van Frederikslust. – Routledge, 2007. – 757 p.

REFERENCES

1. Voronkova, A. E., Bab'yak, M. M., Korenyev, E.N. & Mazhura, I. V. (2006). *Korporatyvne upravlinnya ta kul'tura [Corporate governance and culture]*. Drohobych : Vymir [in Ukrainian].
2. Gabov, A. V. (2005). *Sdelki s zainteresovanost'ju v praktike akcionerlykh obshchestv: problemy pravovogo regulirovaniya [Transactions with interest in the practice of joint-stock companies: problems of legal regulation]*. Moscow : Statut [in Russian].
3. Gritans, Ja. M. (2005). *Korporativnye otnosheniya: Pravovoe regulirovanie organizatsionnykh form [Corporate relations: Legal regulation of organizational forms]*. Moscow : Volters Kluver [in Russian].
4. Kuzhelyev, M. (2012). Korporatyvnyy kontrol' insayders'koyi renty: teoretychni ta metodolohichni aspekty [Corporate control of financial performance: Theoretical and methodological aspects]. *Skhid – East*, 4 (118), 44–48 [in Ukrainian]
5. Meyer, K. (1996). Korporativnoe upravlenie v usloviyakh rynochnoy jekonomiki i jekonomiki perekhodnogo perioda [Corporate governance in a market economy and a transition economy]. *Korporativnoe upravlenie. Vlastel'cy, direktora i naemnye rabotniki akcionernogo obshchestva – Corporate governance. Owners, directors and employees of the joint-stock company*. Collected papers. (pp. 23–57). Moscow : John Wiley & Sons [in Russian].
6. Ped'ko, A. B. (2008). *Vlasnist', kontrol' i konflikt interesiv v aktsionerlykh tovarystvakh [Ownership, control and conflict of interest in joint-stock companies]*. Kyiv: VD “Kyievo-Mohylyans'ka akademiya” [in Ukrainian].
7. Popov, O. Ye., Kotov, A. M. & Zaytseva, T. G. (2009). *Rozpodil ta realizatsiya korporatyvnoho kontrolyu pry formuvanni kapitalu aktsionernoho tovarystva [Distribution and realization of corporate control in formation of capital of a joint-stock company]*. Kharkiv : VD “INZhEK” [in Ukrainian].
8. Rohatina, L. P. (2015) Korporatyvnyy kontrol' v systemi upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryyemstva [Corporate control in the system of economic security management of the enterprise]. *Ekonomika kharchovoyi promyslovosti. – The economy of the food industry*, 7-4, 52–59. [in Ukrainian].
9. Shatilova, O. V. & Moskvina, B. Yu. (2014). Ponyattya, struktura ta funktsiyi rynku korporatyvnoho kontrolyu [Concept, structure and functions of the corporate control market]. *Problemy ekonomiky. – Problems of the economy*, 4, 424–431 [in Ukrainian].
10. Radygin, A. D., Jentov, R. M., Gontmaher, A. E., Mezheraups, I. V. & Turunceva, M. Ju. (2004). *Jekonomiko-pravovye faktory i ogranicheniya v stanovlenii modelej korporativnogo upravleniya [Economic and legal factors and constraints in the formation of corporate governance models]*. Moscow : IJePP. [in Russian]
11. Smith, R. C. (2005). *Governing the Modern Corporation: Capital Markets, Corporate Control and Economic Performance*. Oxford University Press.
12. Van Frederikslust, A. I. (2007) *Corporate Governance and Corporate Finance: A European Perspective*. Routledge.

К. Г. Сердюков, кандидат экономических наук, доцент (Харьковский институт финансов Киевского национального торгового-экономического университета). **Моделирование распределения корпоративного контроля в хозяйственном обществе.**

Аннотация. Цель статьи заключается в обосновании и развитии научных положений и подходов к моделированию распределения корпоративного контроля в хозяйственном обществе. Объект исследования – процесс формирования и распределения корпоративного контроля в хозяйственном обществе. Предмет исследования – организационно-экономическое обеспечение корпоративных отношений в хозяйственном обществе, связанных с реализацией корпоративного контроля. **Методика исследования.** Методическую основу исследования в работе составляют такие научные методы и приемы: анализ и синтез, теория игр, формализация. **Результаты** исследования заключаются в развитии теоретического обоснования

сущности корпоративного контроля как совокупности форм и способов представления интересов участников корпоративных отношений в сфере принятия управленческих решений по формированию и распределению результатов деятельности хозяйственного общества. Реализация разработанных теоретических подходов позволила обосновать последовательность моделирования распределения корпоративного контроля в хозяйственном обществе. **Практическая значимость полученных результатов исследования** связана с расширением возможностей научно обоснованного определения предпосылок возникновения корпоративных конфликтов в хозяйственных обществах, а также установлением путей и разработкой мероприятий по предотвращению обострения противоречий между участниками корпоративных отношений.

Ключевые слова: хозяйственное общество, корпоративный контроль, корпорация, интересы, корпоративные отношения, корпоративное управление.

K. Serdyukov, *Can. Econ. Sci., Docent (Kharkov Institute of Finance Kyiv National University of Trade and Economics)*. **The joint-stock company corporate control distribution modeling.**

Annotation. *The purpose of the article is to ground and develop the scientific positions and approaches of the joint-stock company corporate control distribution modeling. The process of corporate control formation and distribution in business entity was chosen as the researching object. The article devoted to the organizational and economic provision of business community corporate relations which connected to the corporate control distribution. Methodology of research.* The objectives of the article implemented by using the following general and specific research methods: analysis and synthesis, game theory, formalization. **Findings.** *The main research finding is developing the theoretical bases of corporate control explanation as a set of forms and methods of the corporate relations participant's interests representing within the sphere of management decisions making over the formation and distribution of corporate enterprise activity results. The sequence of corporate control distribution modeling in a business community has been received as the result of developed theoretical approaches implementation. The practical value of obtained research results connected to the determining and scientifically grounded estimating of the corporate conflict appearance in the joint-stock company. Also, the article practical value composed of determining the ways and offering the preventive measures for the avoiding the contradictions between the corporate relations participants.*

Keywords: joint-stock company, corporate control, corporation, interests, corporate relations, corporate governance.